

Date: 23rd June-2026

FARG'ONA RAQS MAKTABI AN'ANAVIYLIK, NAZOKAT VA BADIY IFODA

Ixtiyarova Xumora

Respublika musiqa va san'at texnikumi

Annotatsiya: Mazkur maqolada Farg'ona raqs maktabining shakllanish tarixi, o'ziga xos badiiy xususiyatlari, ijro uslubi va o'zbek milliy raqs san'atidagi o'rni yoritiladi. Farg'ona raqsi nafislik, muloyimlik, ichki kechinmalarni ifodalash va qo'l harakatlarining nozikligi bilan ajralib turadi. Maqolada ushbu raqs maktabining musiqiy jo'rlik, sahna madaniyati, libos, mimika va plastik harakatlar bilan uzviy bog'liqligi tahlil qilinadi. Shuningdek, Farg'ona raqs maktabining yosh avlod estetik didini shakllantirishdagi hamda milliy madaniyatni saqlashdagi ahamiyati ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Farg'ona raqs maktabi, o'zbek milliy raqsi, nazokat, plastika, mimika, qo'l harakatlari, sahna madaniyati, milliy an'ana, badiiy ifoda.

O'zbek xalqining boy madaniy merosida raqs san'ati alohida o'rin egallaydi. Raqs xalqning turmush tarzi, urf-odatlar, his-tuyg'ulari, estetik qarashlari va milliy xarakterini aks ettiruvchi badiiy ifoda vositasidir. O'zbek milliy raqs san'ati tarixiy taraqqiyot davomida turli hududiy maktablar asosida shakllangan. Xususan, Farg'ona, Buxoro va Xorazm raqs maktablari o'ziga xos ijro uslubi, harakatlar tizimi, musiqiy xakteri va sahna madaniyati bilan bir-biridan farq qiladi.

Farg'ona raqs maktabi o'zbek raqs san'atining eng nafis va lirizmga boy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu maktabga mansub raqslarda insonning ichki kechinmalari, hayajon, quvonch, orzu, muhabbat, nazokat va samimiylik ifodalanadi. Harakatlarning silliq, qo'l va barmoqlarning nozik ishlatilishi, gavda holatining tabiiyligi hamda yuz ifodasining ma'nodorligi Farg'ona raqsining asosiy belgilari hisoblanadi.

Farg'ona raqs maktabi nafaqat tomoshabinga estetik zavq bag'ishlaydi, balki o'zbek ayolining go'zalligi, odobi, hayo tuyg'usi va ichki dunyosini badiiy tasvirlashga xizmat qiladi.

Farg'ona vodiysi qadimdan yuksak madaniyat, musiqa, hunarmandchilik va san'at markazlaridan biri bo'lib kelgan. Ushbu hududda xalq bayramlari, sayillar, to'y marosimlari, mavsumiy tantanalar va turli xalq tomoshalari keng tarqalgan. Ana shunday tadbirlar jarayonida qo'shiq, cholg'u va raqs bir-biri bilan uyg'un holda rivojlangan.

Farg'ona raqs maktabining shakllanishida xalq og'zaki ijodi, milliy urf-odatlar va turmush tarzi muhim rol o'ynagan. Ayniqsa, ayollar davrasidagi qo'shiq va raqs, mavsumiy bayramlardagi ommaviy tomoshalar hamda oilaviy marosimlar Farg'ona raqsining mazmunan boyishiga ta'sir ko'rsatgan.

Mazkur raqs maktabi xalq raqsi an'analari asosida rivojlangan bo'lsa-da, vaqt o'tishi bilan professional sahna san'ati darajasiga ko'tarilgan. Taniqli raqqosalar,

Date: 23rd June-2026

baletmeysterlar va san'at ustalari Farg'ona raqsi harakatlarini tizimlashtirib, uning sahnaviy ifoda vositalarini boyitganlar.

Farg'ona raqs maktabining asosiy xususiyati uning nafis, mayin va lirik xarakterga ega ekanligidir. Ushbu raqs turida keskin sakrashlar, kuchli zarbli harakatlar yoki keskin gavda burilishlari kam uchraydi. Aksincha, harakatlar silliq, sokin va bir-biriga uzviy bog'langan holda bajariladi.

Farg'ona raqsida ayniqsa quyidagi jihatlar muhim hisoblanadi: qo'l va barmoqlarning nozik harakatlari; gavdaning tabiiy va muloyim egilishi; yelka va bo'yin harakatlarining mayinligi; yuz ifodasining ma'nodorligi; musiqaga mos yumshoq ritmik harakatlar; ichki hissiyotlarni badiiy aks ettirish; libos va bezaklarning uyg'unligi.

Raqs ijrosida qo'llar asosiy ifoda vositalaridan biri hisoblanadi. Qo'l harakatlari orqali gul uzish, soch tarash, ko'zgu qarshisida bezanish, qush parvozini tasvirlash, tabiat go'zalligidan zavqlanish kabi holatlar badiiy ifodalanadi. Shu sababli Farg'ona raqsida qo'l harakatlari faqat bezak vazifasini emas, balki mazmun yetkazish vazifasini ham bajaradi.

Farg'ona raqs maktabida mimika alohida ahamiyatga ega. Raqqosa yuz ifodasi orqali asarning kayfiyatini, qahramonning ruhiy holatini va badiiy obrazni tomoshabinga yetkazadi. Bu maktab raqslarida kulgi, hayajon, orzu, hijron, quvonch, muhabbat yoki uyatchanlik kabi hissiy holatlar nafis tarzda ifodalanadi.

Raqsdagi mimika tabiiy bo'lishi kerak. Sun'iy yoki ortiqcha harakatlar tomoshabinga salbiy ta'sir qilishi mumkin. Shu bois ijrochi nafaqat texnik jihatdan puxta tayyorlangan, balki asarning mazmunini chuqur his qiladigan san'atkor bo'lishi zarur.

Farg'ona raqsi ijrochisining nigohi ham muhim ifoda vositasi hisoblanadi. Nigoh yo'nalishi, ko'z qarashi, yuzdagi mayin tabassum yoki jiddiylik asarning mazmunini ochishga yordam beradi. Ayniqsa, lirik xarakterdagi raqslarda nigohning badiiy roli katta bo'ladi.

Farg'ona raqs maktabi musiqiy jo'rlik bilan chambarchas bog'liqdir. Raqs harakatlari kuy ritmi, ohangi va kayfiyatiga mos ravishda quriladi. Farg'ona musiqasiga xos mayin, lirizmga boy va ohangdor kuylar raqsning badiiy ta'sirchanligini oshiradi.

Raqs ijrosida doira, dutor, tanbur, rubob, nay va boshqa milliy cholg'u asboblari keng qo'llaniladi. Ushbu cholg'ularning ovozi raqsning xarakterini belgilashda muhim o'rin tutadi. Masalan, mayin kuylar sokin va nafis harakatlarni talab qilsa, jonli ritmga ega kuylar raqsda harakatlar faolligini oshiradi.

Dirijyor, sozanda va raqqosa o'rtasidagi uyg'unlik sahna ijrosining muvaffaqiyatini belgilaydi. Raqqosa musiqaning ritmik va hissiy rivojlanishini his qilishi, har bir harakatni musiqiy iboralar bilan bog'lay olishi kerak.

Farg'ona raqsida libos san'atning ajralmas qismi hisoblanadi. Raqqosalar ko'pincha yengil, nafis, rang-barang va milliy bezaklarga ega liboslarda sahnaga chiqadilar. Liboslar raqs harakatlarining yanada chiroyli ko'rinishiga yordam beradi.

Ayollar raqs liboslarida atlas, adras, beqasam kabi milliy matolardan foydalanish keng tarqalgan. Bosh bezaklari, zargarlik buyumlari, ro'mol va boshqa aksessuarlar umumiy obrazni to'ldiradi. Libosning ranglari ham raqs mazmuniga mos tanlanadi.

Date: 23rd June-2026

Quvonchli va bayramona raqslarda yorqin ranglar, lirik va sokin raqslarda esa mayin ranglar ustun bo'lishi mumkin.

Sahna madaniyati raqqosaning yurishi, turishi, tomoshabin bilan badiiy aloqa o'rnatishi, sahnaga chiqish va chiqib ketish uslubi bilan ham belgilanadi. Farg'ona raqs maktabida har bir harakat, burilish va to'xtash nuqtasi estetik talablar asosida bajariladi.

Farg'ona raqs maktabi yosh avlodning estetik didini shakllantirishda katta ahamiyatga ega. Ushbu raqslar orqali yoshlarda milliy madaniyatga hurmat, go'zallikni his qilish, odob-axloq me'yorlariga rioya etish va san'atga muhabbat tuyg'usi rivojlanadi.

Raqs bilan shug'ullanish jismoniy chiniqish, gavdani to'g'ri tutish, ritmni his qilish, musiqiy eshitish qobiliyatini rivojlantirish va sahna madaniyatini shakllantirishga yordam beradi. Bundan tashqari, Farg'ona raqsi qizlarda nazokat, muloyimlik va o'zini tutish madaniyatini rivojlantiradi.

Ta'lim muassasalari, madaniyat markazlari va bolalar san'at maktablarida Farg'ona raqs maktabi an'alarini o'rgatish milliy merosni avloddan-avlodga yetkazishda muhim vosita hisoblanadi.

Farg'ona raqs maktabi o'zbek milliy raqs san'atining nafis, lirik va badiiy jihatdan boy yo'nalishlaridan biridir. Ushbu maktabning o'ziga xosligi qo'l va barmoqlarning nozik harakatlari, gavdaning tabiiy plastikasiga, ma'nodor mimikaga, musiqiylikka va ichki kechinmalarni ifodalashga asoslanadi.

Farg'ona raqsi xalqning estetik qarashlari, milliy qadriyatlari va ma'naviy dunyosini o'zida mujassam etadi. U nafaqat sahna san'ati sifatida, balki yosh avlodni milliy ruhda tarbiyalash, go'zallikni anglash va madaniy merosni asrash vositasi sifatida ham katta ahamiyatga ega.

Shu sababli Farg'ona raqs maktabining tarixini, uslubiy xususiyatlarini va ijro an'alarini chuqur o'rganish, uni ta'lim tizimida keng targ'ib qilish hamda zamonaviy sahna san'atida munosib davom ettirish muhim vazifalardan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Gray, Laurel Victoria. *Women's Dance Traditions of Uzbekistan*. London: Bloomsbury Academic, 2024. Ushbu kitobda o'zbek milliy raqs san'atining rivojlanishi, jumladan Farg'ona, Buxoro va Xorazm raqs maktablarining xususiyatlari yoritilgan.
2. Hamraeva, Hulkar; Muhamedova, Ugiloy. *Uzbek National Dance Art: Fergana Dance School*. Kindle Direct Publishing, 2023. Kitob bevosita Farg'ona raqs maktabining tarixi, ijro uslubi va badiiy xususiyatlariga bag'ishlangan.
3. Turg'unboyeva, Mukarram. *O'zbek raqsi*. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti.
4. Qodirov, Mamatqul. *O'zbek xalq tomosha san'ati*. Toshkent: Fan nashriyoti.
5. Akbarov, Ilhom. *Musiqa lug'ati*. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti.

